

Форма № Н - 3.04

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРЕМЕНЧУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ОСТРОГРАДСЬКОГО
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ МЕХАНІЧНОЇ ІНЖЕНЕРІЇ,
ТРАНСПОРТУ ТА ПРИРОДНИЧИХ НАУК
Кафедра здоров'я людини та фізичної культури

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної
та методичної роботи

В.В. Костін
“ 14 ” 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ООК 15 ПСИХОЛОГІЯ (ЗАГАЛЬНА ТА ВІКОВА)

перший освітній рівень бакалавр
(бакалавр, магістр, доктор філософії)
спеціальність 227 «Терапія та реабілітація»
(шифр і назва спеціальності)
освітньо-професійна програма 227 Фізична терапія, ерготерапія
(назва освітньо-професійної програми)

Кременчук 2024

Робоча програма навчальної дисципліни «Психологія (загальна та вікова)» розроблена на основі освітньо-професійної програми «Фізична терапія, ерготерапія» підготовки здобувачів освіти першого освітнього рівня (бакалавр) за спеціальністю 227 «Терапія та реабілітація» та відповідних нормативних документів

Робочу програму розробив:

Доцент кафедри здоров'я людини та фізичної культури, кандидат психологічних наук _____ Олександр КУЩ

Робочу програму обговорено та схвалено на засіданні кафедри здоров'я людини та фізичної культури, протокол №_1_ від _27.08._ 2024 р.

Гарант освітньої програми _____ Олена АНТОНОВА

Завідувачка кафедри _____ Олена АНТОНОВА

Робочу програму обговорено та схвалено на засіданні методичної комісії КрНУ зі спеціальності 227 «Терапія та реабілітація» протокол №_1_ від _27.08._ 2024 р.

Голова методичної комісії _____ Олена АНТОНОВА

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 6	Галузь знань <u>22 – Охорона здоров'я</u> (шифр, назва)	Основна	
Модулів –1	Спеціальність 227 «Терапія та реабілітація» <hr/> (шифр, назва)	Рік підготовки:	
Змістових модулів –2		1-й	-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання – скласти реферат і електронну презентвцію		Семестр	
Загальна кількість годин - 180		2-й	-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента - 8	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Лекції	
		32 год.	год.
		Практичні, <i>Не передбачено</i>	
		Семінарські	
		28 год.	
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		120 год.	год.
Індивідуальні завдання: год.			
Вид контролю: екзамен			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу – вивчення закономірностей прояву, розвитку та формування психіки людини в специфічних умовах фізичного виховання, формування знань студентів щодо механізмів психологічних виявів особистості, соціальної групи та навичок педагога-вихователя у колективі.

Завданнями викладання дисципліни є:

- ознайомити студентів з основними теоретичними конструктами загальної, вікової та педагогічної психології;
- допомогти студентам набути теоретичних знань та практичних навичок, що розкривають сутність психічних явищ;
- навчити враховувати знання про пізнавальні психічні процеси, про емоційно-вольову сферу при визначенні індивідуально-типологічних особливостей розвитку особистості в специфічних умовах фізичного виховання;
- навчити враховувати знання про вікові періоди розвитку психіки при визначенні індивідуальних показників фізичного розвитку особистості як в загальних умовах спортивної діяльності в цілому, так і в специфічних для певних видів фізичної реабілітації;
- сформувати необхідний і достатній рівень знань про учіння та виховання;
- ознайомити з основними теоретичними конструктами психології, що охоплюють промоцію і охорону здоров'я, а також профілактику та лікування хвороб, зокрема і чинники пов'язані зі станом здоров'я;
- допомогти студентам набути теоретичних знань та практичних навичок про педагогічну взаємодію та навчальний процес.

3. Компетентності та програмні результати навчання

3.1. Інтегральна компетентність (ІК)

ІК. Здатність вирішувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, пов'язані з фізичною терапією та ерготерапією, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, із застосуванням положень, теорій та методів медико-біологічних, соціальних, психолого-педагогічних наук.

3.2. Загальні компетентності (ЗК)

ЗК 3. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК 4. Здатність працювати в команді.

ЗК 5. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

ЗК 8. Здатність планувати та управляти часом

ЗК 13. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

3.3. Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (ФК)

ФК 4. Здатність враховувати медичні, психолого-педагогічні, соціальні аспекти у практиці фізичної терапії, ерготерапії.

ФК 7. Здатність допомогти пацієнту/клієнту зрозуміти власні потреби, обговорювати та пояснювати зміст і необхідність виконання програми фізичної терапії та ерготерапії.

3.4. Програмні результати навчання (ПРН)

ПРН 15. Вербально і невербально спілкуватися з особами та групами співрозмовників, різними за віком, рівнем освіти, соціальною і професійною приналежністю, психологічними та когнітивними якостями тощо, у мультидисциплінарній команді.

ПРН 17. Оцінювати результати виконання програм фізичної терапії та ерготерапії, використовуючи відповідний інструментарій, та за потреби, модифікувати поточну діяльність.

3.5. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні

знати:

- основні етапи розвитку психологічної науки;
- основні теоретичні конструкти психології про природу та сутність психіки людини, психологію пізнавальних психічних процесів: відчуттів, сприймань, пам'яті, мислення, мови, мовлення, уяви та уваги;
- сутність та основні теорії особистості людини, вияви та закономірності емоційно-вольової сфери особистості, етапи вікового розвитку особистості, їх характеристику й особливості;
- методи психологічного дослідження психіки людини;
- психічні стани у фізичному вихованні та спорті, методи їх регулювання;
- напрями цілеспрямованого розвитку можливостей людини та реалізації її особистісного потенціалу на різних етапах розвитку;
- основні психологічні вимоги до особистості педагога;

уміти:

- формулювати конкретні завдання в психології;
- організовувати і проводити науково-дослідну та методичну роботу з проблем психології фізичного виховання, аналізувати вплив негативних чинників на стан здоров'я людини;
- розпізнавати психологічні особливості людей та їх стани, користуючись знаннями, виховувати їх;
- володіти основами педагогічної діяльності, засобами і прийомами психолого-педагогічного впливу на особистість;
- застосовувати технології психологічного забезпечення процесу навчання різних категорій людей руховими діями та розвитку фізичних якостей у процесі фізкультурно-розвивальних занять;
- застосовувати методики планування та проведення основних видів фізкультурно-оздоровчих занять за умови їх психолого-педагогічного забезпечення.

Міжпредметні зв'язки: анатомія і фізіологія людини, психологія фізичного виховання і спорту, педагогіка, теорія і методика фізичного виховання.

4. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1 Основи психології.

Тема 1. Психологічна наука, її розвиток та сучасний стан.

Тема 2. Психічні процеси, їх функції та розвиток.

Тема 3. Темперамент та характер.

Тема 4. Психологічні засади діяльності та здібностей людини.

Тема 5. Проблема особистості у психології. Спрямованість як провідна підструктура особистості.

Тема 6. Розвиток особистості. «Я-концепція». Психологічний захист.

Змістовий модуль 2 Розвиток особистості в онтогенезі.

Тема 7. Основні закономірності психічного розвитку.

Тема 8. Психологічні особливості розвитку особистості в онтогенезі.

Тема 9. Основні етапи розвитку особистості професіонала

Тема 10. Психологія педагогічної діяльності.

Тема 11. Психологія виховання.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усьо- го	у тому числі					Усь- ого	у тому числі				
		л	сем	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1 Основи психології												
Тема 1.	14	2	2			10	-	-	-	-	-	-
Тема 2.	18	4	4			10	-	-	-	-	-	-
Тема 3.	16	4	2			10	-	-	-	-	-	-
Тема 4.	14	2	2			10	-	-	-	-	-	-
Тема 5.	14	2	2			10	-	-	-	-	-	-
Тема 6.	14	2	2			10	-	-	-	-	-	-
Змістовий модуль 2 Розвиток особистості в онтогенезі												
Тема 7.	20	4	4			12	-	-	-	-	-	-
Тема 8.	20	4	4			12	-	-	-	-	-	-
Тема 9.	16	2	2			12						
Тема 10.	16	2	2			12						
Тема 11.	16	2	2			12						
Усього годин	180	32	28			120	-	-	-	-	-	-

6. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Змістовий модуль 1 Основи психології		
1	Психологічна наука, її розвиток і сучасний стан	2
2	Психічні процеси, їх функції та розвиток	4
3	Темперамент і характер	2
4	Психологічні засади діяльності та здібностей людини	2
5	Проблема особистості у психології. Спрямованість як провідна підструктура особистості	2
6	Розвиток особистості. «Я-концепція». Психологічний захист	2
Змістовий модуль 2 Розвиток особистості в онтогенезі		
7	Основні закономірності психічного розвитку	4
8	Психологічні особливості розвитку особистості в онтогенезі	4
9	Основні етапи розвитку особистості професіонала	2
10	Психологія педагогічної діяльності	2
11	Психологія виховання	2
Разом		28

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Змістовий модуль 1 Основи психології		
1	Психологічна наука, її розвиток і сучасний стан	10
2	Проблема особистості у психології. Спрямованість як провідна підструктура особистості	10
3	Психічні процеси, їх функції та розвиток	10
4	Темперамент і характер	10
5	Психологічні засади діяльності та здібностей людини	10
6	Розвиток особистості. «Я-концепція». Психологічний захист	10
Змістовий модуль 2 Розвиток особистості в онтогенезі		
7	Основні закономірності психічного розвитку	12
8	Психологічні особливості розвитку особистості в онтогенезі	12
9	Психологія навчання	12
10	Психологія педагогічної діяльності	12
11	Психологія виховання	12
Разом		120

8. Індивідуальне навчально - дослідне завдання (ІНДЗ)

Передбачає написання реферату, підготовку електронної презентації на обрану тему у кожному змістовному модулі .

9. Методи навчання

Пояснювально-ілюстративні методи (унаочнені розповіді, пояснення).

Репродуктивні (опитування, тестування, розв'язування задач, виконання вправ за зразком чи алгоритмом).

Проблемного викладу (розв'язування проблемних ситуацій, ситуаційне моделювання, аналіз життєвих та виробничих ситуацій, дискусія, мозковий штурм, синектичний аналіз (розв'язання проблемної ситуації на основі проведення аналогії з уже відомим), морфологічний аналіз (розв'язання складної проблемної ситуації, розбиваючи її на міні-проблеми), аналіз відео фрагментів, написання рефератів, анотування наукових джерел, рольова взаємодія).

Частково-пошукові методи (евристичні бесіди, проектна діяльність (виконання практичних завдань, що дозволяють отримати актуальний, практично значущий результат його презентація), самостійне розв'язання проблемних ситуацій).

Дослідницькі (проведення самостійного теоретичного дослідження з обраної теми та написання реферату, проведення самостійного емпіричного дослідження з обраної теми та написання звіту).

10. Методи контролю

Методи контролю – традиційні та тестові контрольні роботи для оперативного, поточного, підсумкового контролю, усне опитування, виконання індивідуального завдання.

Питання для підсумкового контролю (екзамен)

1. Предмет і завдання вікової психології.
2. Історія виникнення і розвиток вікової психології.
3. Поняття “віку” у віковій психології.
4. Характеристика методів вікової психології.
5. Основні фактори, що детермінують психічний розвиток.
6. Взаємодія навчання, виховання та розвитку.
7. Найважливіші закономірності розвитку психіки.
8. Поняття про соціальну ситуацію розвитку дитини.
9. Психологічні особливості розвитку дитини впродовж першого року життя.
10. Основні психічні новоутворення раннього дитинства.
11. Психологічні особливості особистості дитини дошкільного віку.
12. Гра як провідна діяльність дошкільника.
13. Характерні особливості соціальної ситуації розвитку молодшого школяра.
14. Основні фактори, що визначають психічний розвиток і формування особистості молодшого школяра.
15. Структура навчальної діяльності молодшого школяра та шляхи її формування.

16. Місце та значення навчальної і трудової діяльності у психічному розвитку молодшого школяра.
17. Диниміка психічного розвитку молодшого школяра. Розвиток пізнавальних процесів. Розвиток емоційно-вольової сфери.
18. Особливості взаємин молодшого школяра з дорослими (батьками, вчителями) та однолітками.
19. Характерні особливості соціальної ситуації розвитку підлітків.
20. Анатомо-фізіологічні особливості розвитку підлітків.
21. Біологічний фактор у розвитку підлітків (статеве дозрівання, акселерація).
22. Основні психологічні новоутворення підліткового віку.
23. Почуття дорослості, його становлення та особливості прояву у підлітків.
24. Розвиток пізнавальних процесів і перебудова навчальної діяльності у підлітковому віці.
25. Особливості розвитку самосвідомості підлітка.
26. Перебудова взаємин підлітка з дорослими та однолітками.
27. Особливості анатомо-фізіологічного розвитку на етапі ранньої юності.
28. Психосексуальний розвиток особистості в період ранньої юності.
29. Соціально-психологічні умови формування особистості старшокласників.
30. Основні психологічні новоутворення ранньої юності.
31. Психосексуальний розвиток у період ранньої юності.
32. Специфіка пізнавальних процесів у старшокласників.
33. Особливості формування емоційно-вольової сфери в період ранньої юності.
34. Особливості самосвідомості юнаків і дівчат.
35. Перебудова взаємин з однолітками та дорослими на етапі ранньої юності.
36. Психологічні особливості вибору професії та готовність юнаків і дівчат до професійного самовизначення.
37. Поняття про рівень актуального розвитку та зону найближчого розвитку.
38. Психічний розвиток учнів в умовах застосування технічних засобів навчання.
39. Психологічна характеристика процесу засвоєння знань.
40. Стихійне та цілеспрямоване засвоєння знань.
41. Мотивація професійної діяльності вчителя: поняття, структура.
42. Загальна характеристика цілей і завдань психології виховання.
43. Особистість як мета, об'єкт і суб'єкт процесу виховання.
44. Психологічні основи гуманізації процесу виховання.
45. Проблеми виховання дітей різних вікових груп.
46. Психологічні особливості важковихованості підлітків.
47. Стилi батьківської поведінки у вихованні та їх характеристика.
48. Поняття про особистісно-зорієнтоване навчання.
49. Специфіка педагогічної праці.
50. Основні компоненти педагогічної праці.
51. Педагогічні здібності та їх структура.

52. Педагогічні вміння та навички, умови їх формування.
53. Авторитет учителя: поняття, складові, умови підвищення.
54. Психологічні вимоги до особистості сучасного вчителя.
55. Педагогічне спілкування в системі “вчитель — учень” як фактор становлення та розвитку особистості школяра.
56. Психологічні проблеми вдосконалення педагогічної майстерності.
57. Ефективність діяльності вчителя та її критерії.
58. Особливості розвитку самосвідомості учнів у навчально-виховному процесі.
59. Соціально-психологічні умови формування особистості старшокласників.
60. Особливості формування самосвідомості юнаків і дівчат.
61. Показники та критерії вихованості особистості.
62. Самовиховання як вища форма управління формування особистості.
63. Вікові особливості виховання людей.
64. Вікові особливості розвитку самовиховання у дітей, підлітків та юнаків.
65. Фактори, що впливають на успішність у навчанні.
66. Стиль спілкування вчителя з учнями та його вплив на формування особистості учнів.
67. Принципи складання психологічної характеристики учня або студента.
68. Охарактеризуйте типи темпераменту та наведіть їх психологічну характеристику.
69. Охарактеризуйте психодинамічну теорію особистості.
70. Надайте визначення та порівняйте поняття «характер», «акцентуації характеру» і «неврози».
71. Поясніть поняття «особистість». Відмінні ознаки особистостей.
72. Типологія соціальних характерів Е. Фромма.
73. Охарактеризуйте гуманістичну теорію особистості.
74. Поясніть основні положення когнітивної теорії особистості.
75. Поведінкова теорія особистості.
76. Охарактеризуйте стать і функціональні асиметрії мозку.
77. Охарактеризуйте діяльнісну теорію особистості.
78. Охарактеризуйте вплив біологічних і культурних факторів на гендерні розрізнення.
79. Охарактеризуйте диспозиціональну теорію особистості.
80. Поясніть співвідношення темпераменту і характеру.
81. Охарактеризуйте клінічні типології особистості.
82. Охарактеризуйте поняття про особистість. Відмінні ознаки особистостей.
83. Поясніть взаємозв'язок темпераменту з екстраверсією-інтроверсією.
84. Охарактеризуйте структурно-динамічну характеристику розвитку особистості.
85. Професійні інтереси та їх діагностика.
86. Поняття інтелекту в психології.
87. Поняття «креативність» та «творчість» в психології.
88. Особливості понять «інтелект» і «мислення» в психології.

89. Психологічна характеристика психічних стійкостей.
90. Гуманістична теорія особистості.
91. Психологічна структура особистості.
92. Механізми функціонування індивідуальності як цілісної системи.
93. Біологічні та соціальні засади розвитку індивідуальності.
94. Поняття про діапазон мінливості та норму реакції.
95. Поняття про темперамент. Статус темпераменту в структурі індивідуальних властивостей.
96. Основні властивості темпераменту.
97. Типологія темпераменту за Гіппократом.
98. Типологія темпераменту за Е. Кречмером.
99. Вчення І. П. Павлова про типи ВНД як фізіологічне підґрунтя темпераменту.
100. Б. М. Теплов, В. Д. Небиліцин про психофізіологічні основи індивідуальних відмінностей.

11. Розподіл балів, які отримують студенти при вивченні дисципліни

Кон-кт та відвідув ання	Поточна аудиторна та самостійна робота, поточний контроль									ІНДЗ	Ісп- ит	Сума
	Т 1	Т 2	Т 3- 4	Т 5	Т 6	Т 7- 8	Т 9	Т 10	Т 11			
10	2	4	10	6	2	10	8	8	8	12	20	100

T1, T2 ... T11 – теми

Підсумкове оцінювання знань студентів здійснюється за **100-бальною** рейтинговою шкалою (див. табл. 1), яка у **відомості обліку успішності** (форма № Н-5.03) фіксується оцінками за **національною системою** і за європейською кредитно-трансферною системою – **ECTS**.

Поточне оцінювання здійснюється відповідно критеріям оцінювання певного виду навчальної діяльності (див. табл. 2).

Таблиця 1 – Таблиця відповідності результатів контролю знань за різними шкалами і критерії оцінювання

Сума балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ECTS	Значення оцінки ECTS	Критерії оцінювання	Рівень компетентості	Оцінка за національною шкалою	
					іспит	диференційований залік
90-100	A	відмінно	Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили	Високий (творчий)	відмінно	зараховано
82-89	B	дуже добре	Студент вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна	Достатній (конструктивно-варіативний)	добре	

74-81	C	добре	Студент вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок			
64-73	D	задовільно	Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих	Середній (репродуктивний)	задовільно	
60-63	E	достатньо	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні			
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання семестрового контролю	Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу	Низький (рецептивно-продуктивний)	незадовільно	незареховано

1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням залікового кредиту	Студент володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів		
------	---	--	---	--	--

Таблиця 2 – Відповідність критеріїв оцінювання за певною дисципліною критеріям оцінювання певного виду навчальної діяльності

Вид та форма контролю	Максимальний показник за вид контролю та конкретну форму контролю, бал
Лекції (відвідування, конспект)	До 10
Робота студентів на практичних, лабораторних, семінарських заняттях	20
Підготовка до заняття (конспект)	До 3
Активність на занятті	До 3
Виконання завдань практичного заняття та захист, звіт	До 8
Поточний та підсумковий контроль	50
Опитування	До 5
Контрольна робота	До 5
Реферат	До 12
Самостійна робота*	До 5
Індивідуальна робота**	До 10
Усього за модулем	80
Іспит	20
Усього	100

**Самостійна робота* як форма поточної навчальної роботи – це виконання студентом самостійно за завданням викладача певного обсягу практичних завдань, що стосуються відпрацювання окремих навичок і умінь з навчальної дисципліни і можуть мати такі форми: написання реферату, формулювання структурно–логічних схем, виконання домашнього завдання тощо.

***Індивідуальна робота* як форма поточної навчальної роботи – це виконання студентом самостійно за завданням (можливо і під керівництвом) викладача певного обсягу практичних завдань, які стосуються відпрацювання окремих навичок і умінь з навчальної дисципліни, що може мати такі форми: виготовлення засобів наочності, розробка тестів, ребусів, виконання індивідуального завдання тощо.

12. Методичне забезпечення

1. Куц О. С. Методичні вказівки щодо семінарських занять, самостійної та контрольної робіт з навчальної дисципліни «Психологія

(загальна, вікова та педагогічна)» для студентів денної форми навчання зі спеціальності – 227 «Фізична терапія, ерготерапія» освітнього ступеня «бакалавр». / О. С. Куш. – Кременчук: Видавничий відділ КрНУ, 2017.–61 с.

2. Куш О. С. Методичні вказівки щодо семінарських занять з навчальної дисципліни «Загальна та педагогічна психологія» для студентів денної форми навчання зі спеціальності 014.11– «Середня освіта (Фізична культура)» освітньо-професійної програми «Середня освіта (Фізична культура)» освітнього ступеня «Бакалавр». / О. С. Куш. Кременчук: Видавничий відділ КрНУ, 2022. 39 с.

13. Рекомендована література

Основна

1. Атаманчук Н. М. Психологія. Конспект лекцій: навчальний посібник для студентів / укл. Н. М. Атаманчук. Полтава: ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2014. 201 с.

2. Вікова і педагогічна психологія: навч. посіб. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська та ін. Київ: Каравела, 2006. 344 с.

3. Власова О. І. Педагогічна психологія: навч. посіб. Київ: Либідь, 2005. 400 с.

4. Кутишенко В. П., Ставицька С.О. Психологія розвитку та вікова психологія: практикум: навч. посіб. Київ : Каравела, 2009. 448 с.

5. Лозниця В. С. Психологія і педагогіка: основні положення. Навчальний посібник для сам.вивчення дисципліни. Київ: ЕксОб, 2003. 304 с.

6. Мацко Л. А., Прищак М. Д. Основи психології та педагогіки: навч. посіб. Вінниця : ВНТУ, 2009. 158 с.

7. Максименко С. Д. Загальна психологія. Вид. 3-є, перероблене та доповнене: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 288 с.

8. Психологія: підручник / під ред. Ю. Л. Трофімова, 3-тє видання, стереотипне. Київ: Либідь, 2001.

9. Сергеєнкова О. П. Вікова психологія: навч. посіб. / О. П. Сергеєнкова, О. А. Столярчук, О. П. Коханова, О. В. Пасека. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 384 с.

10. Степанов О. М. Основи психології та педагогіки: навчальний посібник / О. М. Степанов, М. М. Фіцула. Київ : Академвидав, 2005. 520 с.

Додаткова

11. Варій М. Й. Психологія особистості: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 592 с.

12. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. Київ: Просвіта, 2001. 416 с.

13. Куш О.С. Особливості прояву психомоторики у різних типах професій. Матеріали конференції: *II Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми і перспективи інноваційного розвитку економіки та техніки в умовах інтеграції України в Європейський науково-виробничий простір» у м.Кременчук, 9 червня, 2022 р.* Кременчук, ДП «УкрНДІВ», 2022. С.91–96.

14. М'ясоїд П. А. Загальна психологія: навч. посіб. 3-є вид., випр. Київ: Вища шк., 2004.
15. Основи психології / під заг. ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. Київ: Либідь, 1996. 346 с.
16. Психологія особистості: словник-довідник / за ред. П. П. Горностая, Т. М. Титаренко. Київ: Рута, 2001. 320 с.

Інформаційні ресурси

1. Психологія / під ред. Ю. Л. Трофімова - <http://westudents.com.ua/glavy/79955-peredmova.html>
2. Сергєєнкова О. П.. Педагогічна психологія - <http://westudents.com.ua/glavy/78975-35-psihologchna-harakteristika-pedagogchno-maysternost-stilv-pedagogchno-dyalnost.html>
3. Що таке стреси і як їх долати / Сененко С. «Дзеркало тижня». № 12, 29 березня 2008, 00:00 / scho_take_stresi_i_yak_yih_dolati-53263.html